

РОЗДІЛ 6. МІСЦЕ БАНКІВСЬКОГО ТА СТРАХОВОГО СЕКТОРУ В ІНФРАСТРУКТУРІ РЕГІОНУ

6.1. Переваги та проблеми зовнішнього інвестування в економіку регіону

Зовнішні джерела формування інвестиційних ресурсів (позикові і залучені) мають порівняно із внутрішніми такі позитивні характеристики, як високий обсяг можливого їх залучення, більш жорсткий зовнішній контроль за ефективністю інвестиційної діяльності та реалізацією внутрішніх резервів її підвищення. Проте існують проблеми щодо їх залучення й оформлення: більш тривалий період залучення, необхідність надання відповідних гарантій (на платній основі) щодо застави майна. Якщо підприємство використовує зовнішні джерела інвестицій, підвищується ризик його банкрутства у зв'язку з несвоєчасним погашенням отриманих позичок, втрачається частина прибутку від інвестиційної діяльності у зв'язку з необхідністю сплати позичкового відсотка.

Розподіл джерел інвестиційної діяльності підприємства на зовнішні та внутрішні з урахуванням макро- та мікроекономічного рівнів повинен враховувати також специфіку організаційно-правових форм господарювання (приватних, колективних, спільних підприємств).

Прискорення темпів реформування української економіки, створення чи розширення підприємницьких структур вимагає все більшої кількості інвестиційних ресурсів для підприємств регіону. Потужним джерелом фінансування інвестиційних проєктів може бути зовнішнє інвестування, яке має ряд значних переваг. Переваги залучення зовнішніх інвестицій в умовах недостатності внутрішніх фінансових ресурсів зовнішні інвестиції означають можливість використання акумульованих за рубежом коштів всередині країни для розвитку конкретного підприємства, що сприятиме економічному розвитку регіону та держави в цілому. Крім того прями іноземні інвестиції дають можливість модернізації технологічних процесів та виготовленню конкурентоспроможних виробів без нарощування боргових зобов'язань. Також вони можуть сприяти розвитку малого та середнього підприємництва, яке спеціалізується на

обслуговуванні крупного бізнесу.

За допомогою іноземних інвестицій передаються нові знання з організації та управління виробництвом. Іноземний власник чи співвласник підприємства зацікавлений в досягненні найвищої продуктивності та найкращих фінансових результатів в його роботі, що сприяє використанню найпередовіших досягнень як в управлінні, так і в організації виробничих процесів на підприємстві.

Іноземні інвестиції створюють нові робочі місця та зменшують рівень безробіття в регіоні та в країні. Крім того нові технології та нові методи організації і управління виробництвом сприяють підвищенню рівня кваліфікації як робітників так і управлінців всіх рівнів. Ще однією перевагою іноземного інвестування є сприяння включенню в міжнародний розподіл праці та збільшенню можливостей експорту місцевої продукції.

Незважаючи на значний перелік переваг зовнішнього інвестування на сьогоднішній день в порівнянні з іншими країнами рівень їх є значно нижчим та явно недостатнім для забезпечення економічного зростання в країні та в регіоні.

Аналіз причин повільного та обережного входження на український ринок іноземних інвесторів показав, що їх можна поділити на як на ті, що пов'язані з загальноекономічною ситуацією в країні та ті, які впливають з роботи кожного конкретного підприємства регіону.

При виборі країни вкладення капіталу інвестор в першу чергу оцінює загальноекономічну ситуацію та порівнює її з можливими альтернативними варіантами в інших країнах.

Порівнюючи рівень економічного зростання в різних країнах бачимо, що ситуація в Україні почала змінюватись на краще. З початку 2000 року економічний спад припинено, однак це ще не може бути свідченням повного оздоровлення економіки. В цій ситуації вкладення капіталу є значно більш ризиковим в порівнянні до інших країн.

Очевидним є те, що перехід від одного типу економіки до іншого завжди супроводжується спадом, тривалість цього спаду різна для різних країн. Польща і Угорщина пройшли цей перехідний період значно швидше, ніж Україна. І на сьогоднішній день такі показники, як зростання величини ВВП, стабільність національної валюти, політична стабільність, які в першу чергу вивчають іноземні інвестори, дозволили цим

країнам залучити значну величину іноземних інвестицій та показати високі темпи стабільного економічного зростання.

Незважаючи на те, що здебільшого вкладення інвестиційних ресурсів здійснюється в сферу крупного бізнесу, розвиток малих та середніх підприємств також є важливим показником стабільності економічної ситуації. Крім того такий показник доволі добре характеризує регіональні особливості економічного розвитку.

В розвинутих країнах підприємства малого та середнього бізнесу – це невеликі, динамічні організації, які значно більш сприятливі до нововведень, ніж великі промислові гіганти - стали центром економічного розвитку держави.

Досліджуючи за розвитком малого і середнього бізнесу в різних країнах можна бачити, що вони займають доволі значну частку в сукупному виробництві різних країн . Польща досягнула в цьому процесі значних успіхів. Ситуація з розвитком малого та середнього підприємництва в Україні дає надії стабільного зростання кількості та розширення існуючих підприємницьких структур.

Таким чином, надходження іноземних інвестицій в країну є кумулятивним результатом привабливості ділових можливостей, які залежать від ресурсів та підприємницького клімату, який сформований в результаті економічних реформ урядом та іншими представниками центральних органів влади. На регіональному рівні також є можливість використання ряду інструментів стимулювання припливу іноземних інвестицій. Сюди можна віднести діяльність регіональних представницьких органів, таких як Консультативна рада з питань іноземних інвестицій при голові облдержадміністрації та Інвестиційна рада області, де представники іноземних фірм мають можливість спілкування та висловлення своїх побажань представникам місцевої влади. Важливу роль в формуванні іміджу регіону має авторитет та репутація управлінських кадрів, відповідальних за залучення впровадження інвестиційних проектів.

Крім того спеціальні стимули можуть бути вагомим засобом залучення прямих іноземних інвестицій. Прикладом таких заходів може бути зменшення або звільнення від місцевих податків та зборів на певний період, протекціоністські заходи щодо внутрішнього ринку.

Якщо клімат сформований, і економіка на підйомі, існують

різноманітні джерела фінансування інвестиційних проектів для різних стадій розвитку та функціонування підприємства з врахуванням різного рівня ризику підприємницької діяльності.

Після вивчення особливостей інвестиційного клімату країни та регіону, куди інвестор збирається вкласти кошти його цікавлять по крайній мірі ще два найважливіших питання, пов'язані з конкретним підприємством. По-перше - це яку величину доходу можна отримати на вкладені інвестиції і по-друге - який рівень ризику вкладення коштів.

Очікуваний дохід на інвестиції, виміряний в процентах, дає можливість порівняти інвестору підприємства різних розмірів, різних галузей промисловості з різними функціями та стратегією. В випадку, коли альтернативні варіанти інвестицій дають однакову величину доходу, переходять до аналізу другого питання – величини ризику

Існує велика кількість факторів, які спричиняють ризикованість інвестування, всі їх можна згрупувати згідно трьох категорій.

Перша – це ризики, пов'язані з країною інвестування, які формує: політична ситуація; рівень економічної стабільності; розвиненість ринкової інфраструктури; законодавча база та система її реалізації в житті.

Друга - промислові ризики, пов'язані з галуззю інвестування: існуючий і перспективний ріст і галузі; норма прибутку підприємств галузі.

Третя – ризики, пов'язані з конкретним підприємством: досвід роботи підприємства в даній галузі; положення підприємства на ринку; стратегія розвитку підприємства; фінансовий стан підприємства.

Для кожного рівня ризику можна знайти рівень доходу на інвестиції, який бажано отримати. Чим більший ризик, тим більша величина доходу може його компенсувати.

Для того, щоб оцінити реальні перспективи інвестиційного проекту складають бізнес-план, який повинен відповідати вимогам інвестора та висвітлювати доволі детально всі показники.

Після складання бізнес – плану та прийняття рішення про необхідність залучення фінансових ресурсів з зовнішніх джерел необхідно розглянути альтернативні варіанти й вибрати з них найбільш прийнятний. Як вже було сказано вище основними

альтернативними джерелами зовнішнього фінансування є можливість взяти кредити підприємцем, або можливість залучення зовнішнього інвестора. Обидва варіанти мають свої особливості, з яких випливають переваги або недоліки того чи іншого варіанту для кожного конкретного підприємства.

При виборі варіанту кредитування слід врахувати, що:

1. Отримання кредиту базується на укладанні контракту на незмінних умовах між кредитором та позичальником на виплату частинами позичених коштів та відсотків, що на них нараховуються за взаємно узгодженим графіком;

2. Надаючи кошти, кредитор здебільшого не претендує на право власності на підприємство або його частину, і відносини кредитор - позичальник слід розглядати як тимчасові;

3. Сума повернення кредиту є фіксованою та обумовленою попередньо.

На відміну від кредитування, процес інвестування має свої особливості, які полягають в тому, що:

1. Процес інвестування передбачає право власності. Вкладаючи кошти, інвестор надає їх в обмін на частку підприємства, що звільняє підприємство від необхідності виплати основної суми вкладу;

2. Інвестування є більш складним процесом ніж кредитування, воно передбачає більш тісні відносини між двома сторонами. Ускладнення відносин пов'язане з тим, що появляється новий співвласник і в залежності від частки володіння та стилю інвестування може значно впливати на роботу підприємства;

3. Інвестор отримує дохід не в фіксованих процентах, а через дивіденди і збільшення вартості частки володіння яка при продажі теж забезпечує отримання доходу.

Всі ці особливості необхідно враховувати при складанні бізнес-плану реального інвестиційного проекту. Бізнес - план – це документ, який необхідний як поставнику фінансових ресурсів, так і підприємству.

Значення бізнес-плану для підприємства полягає в тому, що він допомагає здійснити самоаналіз з точки зору виявлення слабих та сильних сторін, можливостей та небезпек в його діяльності. Крім того бізнес-план є інструментом управління підприємством, дає можливість кращого розуміння його проблем,

дозволяє порівнювати реальні показники з запланованими і з цих причин є перш за все його внутрішнім документом.

При тому існує ряд зовнішніх причин, які спричиняють необхідність підготовки бізнес –плану. Однією з таких причин є те, що цей документ дає можливість налагодження контактів з потенційними інвесторами кредиторами чи просто партнерами. Крім того він є інструментом маркетингу, який дозволяє оцінити перспективи розвитку підприємства.

Згідно відгуків міжнародних експертів основним недоліком бізнес-планів українських підприємств є подання недостатньої кількості інформації як про підприємство, так і про ринок на якому продаються вироби підприємства.

Щодо підприємства, не подається достатньо інформації про його місцезнаходження, дату заснування, товари, що виготовляються або послуги, які здійснюються. Щодо ринку, доволі часто залишається невідомим де реалізуються товари та де будуть реалізовуватись після впровадження інвестиційних проектів. Дуже часто незрозуміло яким чином будуть використовуватись інвестиції, інвестиційні плани не пов'язуються з планами маркетингу.

Ще одним недоліком практично більшості бізнес-планів є низький рівень достовірності та достатності фінансової інформації, яка не дозволяє оцінити можливості інвестування, викривлює інформацію про підприємство. Причиною такої ситуації є те, що головним завданням фінансового обліку українських підприємств є задоволення вимог податкових служб, а не сприяння розвитку підприємства. Через те частина інформації, що відображає неофіційну частину бізнесу відсутня.

Згідно даних Міжнародної Фінансової Корпорації четверть комерційних структур в Україні скриває по крайній мірі половину своїх прибутків, а 70% скриває по крайній мірі третю частину прибутку. Фінансова звітність, яка не відображає реального стану фінансів на підприємстві не може бути використана для цілей фінансового менеджменту, для моніторингу виробничих показників, прогнозування та складання бюджету. Відсутність точних даних про фінансовий стан підприємства не дає можливості інвесторові проаналізувати реальний стан справ на підприємстві. Якщо підприємство занижує величину прибутку, то вартість підприємства також буде заниженою.

Низька інвестиційна привабливість вітчизняних сільськогосподарських підприємств, значною мірою пов'язані із фінансовими аспектами діяльності виробників, які продиктовані ринковими ситуаціями. Загальновідомо, що для того щоб фінансові проблеми були мінімальними, ринок повинен визнати продукцію, лише в цьому випадку вона може бути реалізована з прийнятним для виробника фінансовим результатом. Проте, розкриваючи проблеми українського аграрного сьогодення, потрібно зазначити, що навіть той ринок, який в нас сьогодні є, може змінюватися, така позиція впливає із умов існуючої фінансової кризи в економіці. За оцінкою ООН, криза може тривати до 10 років, проте, з огляду на те, що в ринкових умовах усі процеси здійснюються навколо фінансових ресурсів, з точки зору фінансів, вплив кризи на аграрне виробництво, як зауважив академік УААН М.Я. Дем'яненко, може бути безпосередній і опосередкований. Безпосередній - зменшення бюджетної підтримки, зниження рівня платоспроможного попиту на ринках продовольства, ускладнення доступу до кредитних ресурсів, а опосередкований - падіння темпів розвитку галузей, які обслуговують сільське господарство в цілому, а також окремі його елементи. Таким чином, інвестиційні проблеми у розвитку ринку зерна безпосередньо існують і, насамперед пов'язані із проблемами державної підтримки реального сектору виробництва зернових, нееквівалентності міжгалузевого обміну і диспаритета цін.

Розглянувши загальну характеристику зовнішнього середовища функціонування підприємств, її структурні елементи можна зробити наступні висновки:

1. Зовнішнє середовище підприємства складають суб'єкти ринкових відносин, близькі до підприємства (мікросередовище), і фактори, загальні для суспільства в цілому (макросередовище);

2. Елементами (суб'єктами) зовнішнього середовища функціонування підприємства або його мікросередовищем є: держава (формує систему законів, норм, правил підприємницької діяльності); *акціонери* (власники) підприємства (створюють підприємство, розпоряджаються власністю, виходячи зі своїх інтересів); оптова і роздрібна торгівля (пропонує систему, структуру і практику торгових взаємин, типи посередницьких організацій і каналів ділення продукції, методи торгівлі); постачальники (пропонують продукцію конкретного асортименту

і якості, умови постачань); контактні аудиторії: партії, профспілки, релігійні організації, суспільства споживачів і інші об'єднання (виявляють зацікавленість підприємством, вносять корективи до його діяльності); банківські, страхові, науково-дослідні організації (сприяють успішній діяльності підприємства); система засобів масової інформації (забезпечує підприємство комунікаційними зв'язками); конкуренти (змагаються за переважне лідерство на різних сегментах ринку, за ринок збуту, тобто за споживача).

3. На діяльність підприємства впливають численні фактори, що є як джерелом нових можливостей, так і представляють серйозну загрозу - економічні, соціально-культурні і демографічні, природно-географічні і екологічні, науково-технологічні, політико-правові і міжнародні. У економічній літературі ці фактори носять назву макросередовища.

4. Перераховані елементи зовнішнього середовища мають не однаковий вплив на діяльність підприємства, тому залежно від ступеня дії, зовнішнє середовище прийнято розділяти на макрооточення або середовище непрямого впливу і мікрооточення або середовище прямого (безпосереднього) впливу.

Механізм впливу елементів зовнішнього середовища на функціонування підприємства потребує подальшого наукового осмислення й обґрунтування. Подальші дослідження слід спрямувати на розкриття питань специфічності впливу факторів зовнішнього середовища на стабільність функціонування підприємства з метою здійснення контролю над ступенем впливу факторів зовнішнього середовища й удосконалення існуючої системи реагування підприємств на динамічні зміни в ринковій економіці. Відомо, що інвестування або вкладання ресурсів у певний сегмент ринку немає сенсу, коли воно дає прибуток менший, ніж можна отримати його на іншому ринку, що призводить до зниження вартості активів, не забезпечує навіть простого відтворення виробництва. На вітчизняному аграрному ринку ці вимоги економіки не витримуються. Як наслідок, інвестиційна привабливість аграрного виробництва дуже низька, економічний стан абсолютної більшості суб'єктів господарювання з року в рік характеризується низькими показниками. Про це свідчить порівняльна оцінка середньої

норми прибутку з різних видів економічної діяльності.

Незабезпечення еквівалентності обміну призвело до того, що сільське господарство втрачає активи швидшими темпами, ніж проходить його відтворення. Формування і використання інвестованого капіталу в аграрних підприємствах має свої особливості. На даний час утворився тип аграрного підприємництва, заснований на капіталі минулих періодів, тобто техніко-технологічна оснащеність виробництва збереглася практично на рівні початку 90-х років минулого століття. Причинами є зменшення частки валової доданої вартості сільського господарства у загальному її обсязі, по економіці України і різкі коливання індексу цін реалізації продукції сільськогосподарськими підприємствами.

Зважаючи на статистику, капітал аграрних підприємств (у наведеному випадку - частка основних засобів), погіршується. Довготривале "проїдання" ресурсів поставило сільськогосподарських товаровиробників перед дилемою – як наростити капітал за умови, коли функціонуючий у виробництві, вже майже не спроможний приносити прибуток на рівні, який забезпечив би введення в експлуатацію достатню кількість основних засобів, в якнайкоротший термін відновити можливість розширеного відтворення. Це застереження потрібно сприймати як об'єктивну реальність, що заслуговує на увагу і оцінку з точки зору необхідності негайного втручання на державному рівні, забезпечення формування методології ціноутворення еквівалентно-рівноправного змісту.

Глобальна економічна система сучасності перебуває у стані рецесії, яка охопила фактично усі сфери економічного розвитку, але найбільш глибокі кризові прояви демонструє фінансова система, від якої напряму залежить прогрес аграрно-продовольчої галузі. Підставою для такого висновку щодо України є те, що внаслідок входження в глобальні ринки, національна економіка всеціло підпадає під вплив тенденцій розвитку світової економіки, фінансової системи зокрема. Певним заручником даних процесів є і аграрно-продовольчий ринок, але у міру його ув'язки із світовим ринком, все більш необхідно враховувати можливі зміни, у тому числі за рахунок фінансових результатів, які залежать від ціноутворення, інвестування, кредитування, страхування тощо.

В умовах, коли аграрний сектор, який займає значне місце

у національній економіці, яка цілком імовірно буде втягнута у процеси пов'язані із фінансовою кризою, необхідним кроком з боку держави має стати посилення регуляторного впливу на ринок і економіку сільського господарства загалом. Одним із таких напрямів вважаємо регулювання цін і доходів, а також збалансування попиту-пропозиції, особливо на ринках, які справляють значний вплив на розвиток галузі - зерновий. У першу чергу необхідно "вилучити" з ринку максимальну кількість зерна, через активне застосування фінансових інтервенцій Аграрним фондом та стимулювати експорт олійних, щоб стабілізувати доходність їх виробництва. Саме доходність аграрного виробництва є тією проблемою, яку потрібно вирішувати в умовах перевиробництва продукції та обмеженості неплатоспроможного попиту, а також зростання виробничих витрат. Потрібно враховувати як макро-, так і мікроекономічні особливості вітчизняного аграрного виробництва. Держава повинна виступати активним гравцем-інтервентом, щоб мінімізувати вплив кризових явищ й запобігти подальшому поглибленню фінансових проблем учасників зернового ринку, зокрема в частині ціноутворення, балансування попиту-пропозиції.

Список джерел

1. Котлер Ф., Армсторнг Г., Сондерс Дж. и др. Основы маркетинга: підручник. Пер. с англ.– 2-е европ. изд.– М.; СПб.; К.: Издательский дом «Вильямс», 2001. – 944 с.
2. Кочкіна Н., Румянцева А. Мотивація споживачів страхових послуг як чинник ефективності їх просування // Маркетинг в Україні. – 2010. - № 6. – С. 58-62.
3. Лайсонс К., Джиллингом М. Управление закупочной деятельностью и цепью поставок / Пер. с англ.– 6-е изд. – М.: Инфра – М, 2005. – 795 с.
4. Худолій О.В. Аграрний недержавний пенсійний фонд та його роль у розвитку земельних відносин / О.В. Худолій // Економіка АПК. - 2009. - №1. -С.129.
5. Цибок В.О. Організаційно-економічний механізм державного регулювання АПК в умовах фінансової кризи / В.О. Цибок // Економіка АПК. -2009.-№10.-022-26.

© Катан Л.І., Добровольська О.В., 2016